www.kurdistannet.org
26-10-2006 23:40:26 بەکاتی ناوەندی ئەوروپا

kurdistan freedom parti PAK **پارتی ئازادیی کوردستان**

مانیفێستی ئازادیی کوردستان

پرۆگرامی "پارتی ئازادیی کوردستان"
پەسندکراوی کۆنگرەی یەکەم، کۆنگرەی " سەقامگیرکردنی پرێنسیپە نەتەوەییەکان"
18تا 20 رەزبەری 2706
(10تا 12 ئۆکتۆبری 2006)

پێناسە و پێشەکی:

کوردستان نیشتمانی کوردە و پێنجسەد هەزار کیلۆمیتری چوارگۆشەیە. لە سەرەتای سەدەی بیست و یەکی زایینیدا، حەشیمەتی دەگاتە چل ملیۆن کەس و لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا لە باری رێژەی حەشیمەتەوە پاش عەرەب دووهەم نەتەوەیە.

کوردستان بە پێی سیاسەتی دەوڵەتە مەزنەکانی جیهان، بێڕەزامەندی نەتەوەی کورد، بە دوو قۆناخی جیاواز، لە نێوان 4 دەوڵەتی عێراق، ئێران، تورکیا و سووریادا دابەش و داگیرکراوە. جاری یەکەم پاش شەڕی "چاڵدێران" لە نێوان دوو ئیمپراتۆری سەفەویی و عوسمانیدا بە کردەوە دابەشکرا. ساڵی 1639 ئەو دابەشکردنە بە پێی "رێککەوتنی زەهاو" بوو بە فەرمی و نەتەوەی کورد نیری کۆیلەتی ئەو دوو دەوڵەتەی خرایە مل. جاری دووهەم پاش برانەوەی شەڕی جیهانی یەکەم ساڵی 1923 بە پێی رێککەوتننامەی "لۆزان"، دابەشکرایەوە، پارچەی ژێردەستی ئێران وەک خۆی مایەوە و پارچەی بندەستی عوسمانی بە سەر دەوڵەتەکانی تورکیا، عێراق و سوریادا، دابەشکرا.

سەرەڕای ئەوەی کوردستان لە نێوان ئەو دەوڵەتانەدا دابەشکرا، هیچکامیان دانیان بە بوونی خاکێک بە ناوی کوردستان دانەنا و بەمجۆرە کوردستانی دابەش و داگیرکراو تەنانەت حیسابی وڵاتێکی کۆلۆنی کراوی ئاسایی بۆ نەکرا. دەوڵەتی تورکیا حاشای نەک هەر لە "کوردستان" بەڵکوو لە کوردیش کرد و بە "تورکی کێویی" ناو دێری کرد. ئێرانییەکان کوردیان بە یەک لە" ئەقوامی ئێران" و "لقێک" لە فارس دانا. دەوڵەتی عەرەبی سووریا نەک هەر دانی بە بوونی کورد و کوردستاندا نەنا، بەڵکوو مافی ناسنامەی دەوڵەتی سووریاشی نەدانێ. لە عێراقدا، لە کاتی دروستبوونی ئەو دەوڵەتەدا، حکومەتی ناوەندی دانی بە بوونی کورددا نا. هەروەها لە دەستووری کاتی 1970دا، "گەلی عێراق" پێکهاتوو لە دوو نەتەوەی سەرەکی عەرەب و کورد، پێناسە کرا، بەڵام هاوکات عێراق بە بەشێک لە نەتەوەی عەرەب دانرا. هەر بۆیە عێراقییەکان، کوردستان بە "باکووری عێراق" ناو دەبەن. لە یەک وشەدا کوردستان و کورد بە فەرمی بە نەبوو دانران و لەسەر نەخشەی سیاسیی جیهان سڕانەوە!

کورد نەتەوەیەکی کەونارایە و لە پێکهێنانی ژیاری و داهێنانی ئەندێشەی مرۆڤایەتی بە کۆمەڵگای بەشەری، سەربەخۆ و لەگەڵ گەلانی دیکە بەشداریی کردووە.

کورد خاوەنی زمان، کولتوور، فەرهەنگ، هونەر و داب و نەریتی سەربەخۆیە. نیشتمانی کورد جوغرافیایەکی یەکگرتووی دانەبڕاو بەیەکەوەیە و ئابوورییەکەی لە هەموو پارچەکاندا بە گەشەنەکردوویی ماوەتەوە.

داگیرکەرانی کوردستان بۆ بە کۆلۆنیی هێشتنەوە و لە ناوبردنی یەکجاریی کوردستان، کانگاکانی کوردستانیان تاڵان کردووە، داهات و وزە و هێزی کوردیان بۆ بەرژەوەندیی خۆیان بەکارهێناوە و نەتەوەی کوردیان لە هەر چەشنە دەسەڵاتێکی سیاسی و ئابووری، بێبەش کردووە. لەو هەلومەرجەدا یەکێتی نەتەوەیی کورد کەوتووەتە مەترسییەوە؛ بە چەشنێک کە سیاسەتی ئاسیمیلەکردنی ئەم نەتەوەیە لە لایان داگیرکەرانی کوردستانەوە لە هێندێ شوێنی کوردستاندا سەرکەوتوو بووە.

بەشێکی بەرچاو لە رۆڵەکانی نەتەوەی کورد بە پێی سیاسەتی دەوڵەتە داگیرکەرەکان لە کوردستان دوور خراونەتەوە و لە شوێنگەلی دوور لە کوردستان، یان لە میترۆپۆلەکان نیشتەجێ کراون. بۆ نموونە بەشێک لەو کوردانە لە سەردەمی پاشاکانی تورک، بەتایبەتی شاسمایل و شاعەباس سەفەوی ، بۆ رۆژهەڵاتی ئێران و بۆ پارێزگەی خۆراسان راگوێزراون. بەشێکی دیکەش بۆ باکووری ئێران دوور خراونەتەوە. لە تورکیا ئەو سیاسەتە توندتر بەڕێوە چووە.

سیاسەتی کۆمەڵکوژی، بێسەروشوێنکردن و سڕینەوەی مۆرک و شوێنەواری کورد، بە دەست دەوڵەتەکانی تورک و روس و ئێران و عەرەب لە پاش شەڕی چاڵدێرانەوە، بە ملیۆنان کوردی لە نێوبردووە: لە شەڕی چاڵدێرانەوە تا 3 سەدە دواتریش هەموو شەڕ و پێکدادانەکانی نێوان سەفەوی و عوسمانییەکان لە سەر خاکی کوردستان و زۆر جار بەخەرج و خوێنی کورد روویانداوە. هێرش بۆ سەر قەڵای دمدم، کوشتارەکەی ناسراو بە موکری قڕان و قەڵاچۆی عێلی مەنگوڕ، کوشتارەکانی سەردەمی قەجەرەکان، کوشتاری کوردان لە جەرگەی شەڕی یەکەمی جیهانی لەلایان هێزەکانی رووس و عوسمانییەوە و کوشتارەکەی 1915 و 1916، راگوێزانی ئەو 700 هەزار کوردەی بە فەرمانی سوڵتانی عوسمانی لەو سالانەدا، نیوەیان لە سەرمان و لە برسان قڕیان هات، قات و قڕییەکەی شەڕی یەکەم کە بە هەزاران کوردی لە نێو برد، هێرشەکانی سوپای تورکیای ئەتاتورک و ئێرانی رەزاخان بۆ سەر کوردستان و لە سەردەمی نوێدا زیان و خەسارەتە مرۆڤییەکانی پیلانی ئەلجەزایر و شەڕی ئێران- عێراق و کوژرانی هەزاران کورد لە پەلامارەکانی رێژیمی کۆماری ئیسلامی بۆ سەر کوردستان، گرتن و کوشتنی هەزاران کورد لە رۆژاوای کوردستان بە دەستی رێژیمی سوریا، کوشتاری کوردان لە باکووری کوردستان لە چارەگە سەدەی رابردوودا و 182000 ئەنفالکراوی گەرمیان و 8200 بارزانی و 5000 فەیلی و کیمیابارانی حەڵەبجە و سەردەشت و ناوچەکانی دیکە بە دەستی رێژیمی بەعسی عێراق، ئەو کارەساتانەیە کە بە سەر هیچ نەتەوەیەکی دیکەی ئەم جیهانە بەم تەرزە نەهاتووە. ئەم کارەساتانە ئاکامی کۆلۆنی بوون و سیاسەتی تەفر و تووناکردنی ناسنامەی نەتەوەیی کورد و سڕینەوەی خاکەکەی لە سەر نەخشەی جیهان بووە . سیاسەتی دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان دژ بە نەتەوەی کورد هەر چەند بە رواڵەت و شێواز جیاواز بووە، بەڵام لە ناوەرۆک و ئامانج دا هەموو لە خزمەت ئەم ستراتیژییەدا بووە.

هۆکاری سەرەکی ئەو شەڕ و ململانێیەی کوردستان لە کۆنەوە تووشی بووە و هۆکاری دابەش و داگیرکرانی، هەڵکەوتە ستراتیژییە گرینگەکەی بووە کە وەک ناوچەیەکی وشکایی هەموو دەروازە دەریاییەکانی بە یەکتر بەستووەتەوە و لە کۆنەوە رێگای بەیەکگەیاندنی رۆژهەڵات و رۆژاوا بووە. دۆزینەوەی پەترۆل بایەخی هەڵکەوتە ستراتیژییەکەی زیاتر کردووە و هاوکات شوێنە ستراتیژییەکەش بایەخی تایبەتی بە پەترۆڵەکەی داوە.

کورد بۆ رزگاری لە کۆلۆنیالیزم و سیاسەتی سرینەوەی ناسنامەی نەتەوەیی، زیاتر لە هەموو گەلانی رۆژهەڵاتی نێوەڕاست بۆ ئازادی خەباتی کردووە و قوربانی داوە . راپەڕینەکانی میر بەدرخان، شێخ عوبەیدوڵڵای نەهری و شێخ عەبدولسەلام بارزانی، حوکمڕانی شێخ مەحمود، شورش و دەسەڵاتداریی چەند ساڵەی سمکۆ، راپەڕینی شێخ سەعیدی پیران، شۆڕشی ئاگری و شۆڕشی دەرسیم و شۆڕشەکانی بارزان و جمهوری کوردستان و شۆڕشی ئەیلوول ئەو زنجیرە شۆڕش و راپەڕین و دەسەڵاتدارییە بوون کە بۆ ئازادیی و سەربەخۆیی کوردستان و مافەکانی نەتەوەی کورد بەرپاکران.

گەلێ هۆکاری ورد و درشت لە پشت سەرنەکەوتنی کورد لە رێی پێکهێنانی دەوڵەتی نەتەوەییداهەبوون کە دەکرێ ئەم چەن خاڵەبە 3 هۆکاری سەرەکیی دابنرێن:

- سروشتی وڵات و بایەخی ستراتیژیی کوردستان: بە هۆی سروشتی کوردستان، کورد لە نێوخۆدا نەیتوانیوە پاڵوێکدا و بە هۆی شاخ و رووبارەکانەوە لە چەندین هەرێمی لێک دوور نیشتەجێ بووە. هەروەها بە هۆی بایەخی

ستراتیژیی بۆ زلهێزەکان، بەتایبەت بریتانیا، نەک هەر یارمەتیی نەدراوە ببێتە دەوڵەت،بەڵکوو خەبات و تێکۆشانی بۆ بە دەوڵەتبوون پەکخراوە.

- سیستەمی سیاسی جیهان و نەبوونی دۆستی ستراتیژیی: ئەو سیستەمە سیاسییەی کە بە سەر جیهان و بە سەر پێوەندی نێوان دەوڵەتە زلهێز و بڕیار بە دەستەکاندا زاڵ بووە، دژ بە ئازادیی کورد و بەدەوڵەتبوونی کەوتووەتەوە. کورد دۆستی ستراتیژیی نەبووە و تەنانەت دەوڵەتە ناکۆکەکان، لە سەرکوت و دامرکاندنەوەی راپەڕینەکانیدا کۆک بوون. ئەگەر جار و بار یەکیان لایەکی لە شۆڕشی کورد کردبێتەوە تەنیا هەڵوێستێکی کاتی و تاکتیکی بووە.

- تێپەڕینی هێندێک دەرفەتی رەخساو: لەگەڵ ئەوەدا کە دوو فاکتەری پێشتر بە دژی رزگاریی نەتەوەیی کورد، ئامادە بوونیان هەبووە، بەو حاڵەشەوە هێندێک دەرفەت کە رەخساون نەقۆزراونەتەوە. ناشارەزایی لە سیاسەتی نێودەوڵەتی، ناکۆکیی و کێشەی نێوخۆیی کورد و نائامادەیی لە مەیدانی ململانێی سیاسیدا، هۆکاری ئەوە بوون. پاش شەڕی یەکەمی جیهانی دەرفەتێک بۆ کورد هەڵکەوت ببێتە دەوڵەت، بەڵام ئەو دەرفەتە بەو هۆیانەوە لە دەسچوو.

دابەشکرانی کوردستان لە جاری یەکەمدا، زەبری قورسی لە یەکێتی نەتەوەیی کورددا و دۆخێکی نالەبار و ئاڵۆزی تووش کرد. بەڵام شەڕی جیهانی یەکەم بێجگە لە نەهامەتییە زۆر و زەوەندەکانی، ئاکامە سیاسییەکانی کە بریتی بوون لە پارچە پارچەکردنی کوردستان و پێکهێنانی ژمارەیەک دەوڵەتی تازە کە هەرکام یەکێ لە پارچەکانی کوردستانی پێوەلکێنرا و بە هەمووان گەمارۆی کوردستانی دابەشکراویان دا؛ باری سیاسی و کۆمەڵایەتی و کولتووری کوردیان چەند قات خراپترکرد. ئیتر لەوە بەولاوە، 4 دەوڵەتی داگیرکەر، یەکگرتووانە کوردستانی دابەشکراویان چاودێری دەکرد و هەر جموجۆڵێ لە هەر پارچەیەک سەری هەڵدابا بە هەمووان گەلەکۆمەکیان لێدەکرد. لە لایەکی دیکەوە، ناسیۆنالیزمی کورد لە ژێر کاریگەریی ئەو دۆخە داسەپاوەدا، بە سەر 4 کەرتدا، دابەش بوو. ئێتر بە پێچەوانەی رابردووەوە کە شۆڕشەکانی کورد سنووری عوسمانی و ئێرانیان دەبەزاند، بزووتنەوەی کورد لە هەر پارچەیەک مەحکووم بوو بەوەی لە سنووری ئەو پارچەیەدا ببزوێ؛ هەر پارچەیەک حیزبی تایبەت بە خۆی لێ دامەزرا، دروشمی تایبەتی خۆی هەڵگرت و تاکتیک و ستراتیژی خۆی دیاریی کرد. لە ساڵەکانی 1932 تا 1939 گەلەکۆمەکی داگیرکەران قۆناخێکی پڕ مەترسیی بۆ کورد خوڵقاند. پەیمانی سەعداباد لووتکەی ئەو مەترسییانە بوو.

لە شەڕی دووهەمی جیهانیدا دەرفەتێک بۆ کورد هەڵکەوت بتوانێ لە بەشێک لە رۆژهەڵاتی کوردستان، " جمهوری کوردستان" دابمەزرێنێ. دامەزرانی کۆماری کوردستان گرینگترین رووداوی سەردەمی نوێی کورد بوو. هەروەها لە دەیەی حەفتای سەدەی بیستەمدا شۆڕشی ئەیلوول توانی گوروتینێکی گەورە بە بزاڤی ناسیۆنالیزمی کورد بدا و هێندێک دەسکەوت لە باشووری کوردستان بەدەس بێنێ. هەر دوو دەسکەت بوونە قوربانیی سات و سەودای جیهانی دووجەمسەریی و هەرەسیان هێنا.

سەردەمی "شەڕی سارد"یش بۆ نەتەوەی کورد، هەر درێژەی تەرتیباتە سیاسییەکەی پاش شەڕی یەکەمی جیهانی بوو. دۆستی ستراتیژیی نەبوو؛ بە کۆلۆنی و کۆیلەیی مایەوە.

هاوکات لەگەڵ شەڕی یەکەمی جیهانی و دابەشکردنەوەی کوردستان، رێژیمی تێزاری روسییە رووخاو و یەکێتی سۆڤیەت دامەزرا. دراوسێتی کوردستان و یەکێتی سۆڤیەت کوردستانی خستە بەر کاریگەریی ئەو گۆڕانکارییە. بە لە دایکبوونی سۆڤیەت، ئایدیۆلۆژیای مارکسیزم – لینینیزم لە کوردستان پەرەی ئەستاند و بۆ دەیان ساڵ بووە ئایدیۆلۆژیایەکی کاریگەر و شوێندانەر لە سەر بزووتنەوەی کورد و تێکۆشەرەکانی لە هەموو پارچەکانی کوردستان.

یەکێتی سۆڤیەت نەک هەر نەبووە پاڵپشتی کورد و بزوتنەوە رزگاریخوازییەکەی، بەڵکوو یەکەم دەوڵەت بوو، کەمالیستەکانی بەڕەسمی ناسی و بووە پاڵپشتی هەردوو رێژیمەکەی مستەفاکەمال و رەزاخان. دەوڵەتی سۆڤییەت بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردی بە بزووتنەوەی کۆنە پەرستانە و خێڵەکی دانا؛ ئەگەر جاروبار سووکە لایەکی لە کورد دەکردەوە تاکتیکی و کورتخایەن بوو. لە دەقەکانی خودی مارکسیزم – لینینیزمیشدا هیچ جێگایەکی تایبەت

وسەربەخۆ بۆ پرسی نەتەوە و نەتەوایەتی تەرخان نەکراوە و لە باشترین حاڵەتدا دۆزی نەتەوەیی نەتەوەبندەستەکان،کراوەتە پاشکۆی خەباتی چینی کرێکار و لە رەوژەنی خەباتی چینایەتی و سوسیالیزمەوە دەڕوانێتە پرسی نەتەوەیی. پراکتیکی زۆربەی حیزب و رێکخراوە مارکسی لینینیەکانیش لە کوردستان و ئەو وڵاتانەی کوردیان پێوەلکێنراوە لە لێکدانەوەیەکی گشتییدا کورد و بزووتنەوەکەی تووشی زیان و گێرە و کێشەی زۆر کرد؛ تا جێگایەک کە یەکێ لە فاکتەرەکانی سەرهەڵدانی شەڕی نێوخۆیی ودژایەتیکردنی ناسیۆنالیزمی کورد و تەنانەت هێندێکجار پشتیوانیی لە دەوڵەتە داگیرکەرەکان، بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە. بە گشتی کورد و بزووتنەوە رزگاریخوازییەکەی لە سۆنگەی سیاسەتی یەکێتی سۆڤیەت و پەرەگرتنی ئایدیۆلۆژیای م.ل لە کوردستان و پراکتیکی ژمارەیەک لە حیزب و رێکخراوە مارکسیستییەکانی کورد و ئەو دەوڵەتانەی کوردستانیان پێوەلکێنراوە، تووشی خەسارەتی زۆر هاتووە.

لە پاڵ ئەوەدا داگیرکەرانی کوردستان لە فرە ئاییني و مەزهەبییەکەی کوردان بە سودی ئاسیمیلەکردن و سڕینەوەی ناسنامەی نەتەوەیی کەڵکیان وەرگرتووە. پارێزگاکانی کرماشان، ئیلام ، لۆرستان و دەوروپشتی هەمەدان کە دەبوو ناوەندی بەربەرەکانی دژی سیاسەتی تەفر و توونا کردنی کورد و کوردستان بن، بە هۆی پچڕانی پێوەندی لەگەڵ بەشەکانی دیکەی کوردستان و نە بوونی رێکخستنی سیاسی کارامەی نەتەوەیی، ئەو بەشەی لە خەباتی سیاسی – نەتەوەیی دوور خستەوە. ئێستا هەلو مەرجەکە گۆڕاوە، سیاسەتی دابەشکردنی کورد لە روی ئاییني و مەزهەبییەوە کاریگەرییەکی ئەوتۆی نەماوە.

بە رووخانی دیواری بەرلین لە نوامبری 1989 وتێکڕمانی یەکێتی سۆڤیەت لە ئۆکتۆبری 1991دا، شەڕی سارد و جیهانی دووجەمسەریی کۆتایی پێهات. خەباتی نەتەوە بندەستەکان بۆ ئازادیی و کیانی نەتەوەیی، تێکۆشان لە پێناو ئازادیی و دیمۆکراسی و چوونە سەرێی بایەخەکانی مافی مرۆڤ و کۆمەڵگەی مەدەنی، لە هۆکارە ناوخۆییەکانی ئەو گۆڕانکارییە مەزنانە بوون. بە پێچەوانەشەوە، ئەو گۆڕانکارییانە لە سەر پەرەگرتنی ئەو بایەخ و چەمکانە کاریگەر و شوێندانەر بوون.

لە سەردەمی شەڕی سارد و جیهانی دووجەمسەرییدا، هێزی دەوڵەت بە پێوەری توانای نیزامیی دەپێورا؛ فاکتەری نیزامیی ئاراستەی ململانێکانی دیاریی دەکردو هەر دووجەمسەری رۆژاوا و رۆژهەڵات بە پێی پارسەنگی هێز، ناوچەکانی بەر نفوزی خۆیان دابەش کردبوو . ئەمڕۆ بە کۆتایی هاتنی جیهانی دوو جەمسەریی و شەڕی سارد، دەوری فاکتەری نیزامیی و ئایدیۆلۆژیا لاواز بووە و توانای ئابووریی گرینگترین رەگەزی هێزی دەوڵەتە و دەسەڵات و جێگەو پێگەی هەر دەوڵەتێک لە سیستەمی نوێی جیهانیدا دیاریی دەکا. بۆیە لە لۆژیکی دەسنیشانکردنی ناوچە ژئۆپۆلیتیکی و ژئۆستراتیژییەکاندا گۆڕانکاریی روویداوە و ئەو ناوچانە بە پێی فاکتەری نیزامیی دیاریی ناکرێن و بە پێی توانای ئابووریی و بوونی سەرچاوەی سروشتیی دیاری دەکرێن. فاکتەری نیزامیی وەک هێزی پاڵپشتیکردنی ئامانجە ئابوورییەکان بە حیساب دێ. پاش لەبەریەکترازانی یەکێتی سۆڤیەت، پارسەنگی هێز روومایەکی لە جیهانی نوێ نەخشاند کە چەند جەمسەرێک لە پێشبڕکێ و ململانێ و هاوکارییدا بوون لەگەڵ یەکتر و دووجەمسەریی جێی خۆی دایە چەن جەمسەریی. شەڕی یەکەمی کەنداو گۆڕانی لە تەرازووی هێز پێکهینا و بە چوونە سەرێی هێژموونی سیاسیی ئەمریکا، جیهانی ئێستا وەک سیستەمێکی سیاسیی "یەک – چەند جەمسەریی" دەخوێندرێتەوە. واتە، چەن جەمسەری گەورەی سیاسی – ئابوریی هەن کە ئەمریکا لە نێویاندا باڵا دەستە و زیاترین دەسەڵات و توانای لە ئاراستەکردنی رەوتی روداوەکاندا هەیە. لەم جیهانەدا، ئەم جەمسەرانە، لە بازنەیەک لە هاوکاری، کێبەرکێ و ململانێدا جێیانگرتووە.

ئەم سیستەمە سیاسییە و پێویستیەکانی، جیهانی ئەمڕۆی بە هەموو بەشەکانیەوە تووشی گۆڕان کردوە و چەمکەکانی "سەروەری دەوڵەت" و سنووری دەوڵەتانی لەق و تووشی گۆڕان و سەر لە نوێ پێناسە و داڕشتنەوە کردووە. یەکێک لە نیشانە هەرە دیارەکانی لەرزۆکبوونی " سەروەریی رەهای دەوڵەتان"،لە جیهانی دوای شەری سارد دا، دوکتورینی " دەستێوەردانی مرۆڤی" UN ە کە تا ئێستا ژمارەیەک نەتەوەی لە کوشتار و قڕکردنی زیاتر پاراستووە؛ لە وانە کورد لە باشووری کوردستان ، سۆمالی، رواندا، بۆسنیا، کۆسۆڤۆ ، هاییتی و ...هتد. بریاری

مێژوویی UN 688 و دانانی "هەرێمی ئاسایش و دژە فرین" لە باشووری کوردستان، نەتەنیا بوو بە هۆی ئەوەی سنوورێک بۆ سیاسەتی قڕکردنی دەوڵەتی داگیرکەری عێراق دژ بە کورد دابندرێ، بەڵکوو بە هۆی ئەم بڕیارەوە دەسپێک و وەرچەرخانێکی گەورەش لە ژیان و چارەنووسی بەشێک لە نەتەوە دابەشکراوەکەمان روویدا. کورد توانی بە ئیرادەی خۆی و بە کەڵکوەرگرتن لەو پرێنسیپە، بە کردەوە دەسەڵاتی سیاسیی نەتەوەیی خۆی دابمەزرێنێ. هەر لەوێوە پیرۆزیی سنوورەکانیش درزی تێکەوت و ژمارەیەک نەتەوەی بندەست یەک بە داوی یەکدا ، تەلبەندی سنوورە دەسکردەکانیان پچڕاند و دەوڵەتی نەتەوەیی خۆیان پێکەوەنا. بە لەبەرچاوگرتنی گشت ئەم دیاردانە ، دەتوانین بڵێین بە بڕانەوەی شەری سارد و کۆتاییهاتنی جیهانی دووجەمسەریی، گەلێک چەمک و بەها و پرێنسیپ ، هەر لەو کاتەدا ، دەرەتان و دەرفەتی نوێ بۆ نەتەوە ژێردەستەکان هەڵکەوتووە کە دەتوانن بە پشتبەستن بە پرۆژەیەکی نەتەوەیی بۆ بە ئاکام گەیاندنی سەرکەوتوانەی خەباتەکەیان،کەڵکی لێوەربگرن.

پێبەپێی لە بار بوونی فاکتەرە نێودەوڵەتییەکان، لە ئاستی نەتەوەییشدا،بەشێوەیەکی بێوێنە رەوتی خۆناسینی نەتەوەیی و گرینگیدان بە ناسنامە و خۆجیاکردنەوە لە وی دیی، لە نێو رۆڵەکانی نەتەوەی کورد دا لە گەشەکردن و بە هێزبووندایە. گرینگی ناسنامەی نەتەوەیی و پرسەکانی پێوەندییدار بەو چەمکە ، هیچکات وەک ئێستا بۆ تاکی کورد گرینگی و بایەخی نەبووە. ئەم رەوتە تایبەت بە شار و ناوچە و مەڵبەندێکی کوردستان نییە؛ خۆ بە کورد زانیین و گەڕان بە دوای ناسنامە و سیمبۆل، خۆشەویستی ئاڵا و ئارەزووی سەروەریی نەتەوەیی ، بە پانتایی جۆغرافیای کوردستان هەموو لایەکی گرتووەتەوە و بوونەتە بەشێک لە هەست و نەست و بیری تاکی کورد. بۆ کەڵک وەرگرتن لەو هەل و دەرفەتانە، بزووتنەوەی رزگاریخوازیی کورد پێویستی بە بەخۆداچوونەوە لە دروشم و ئامانج و رێبازی تا ئێستای دایە. شێوەی رێکخستن و ئەدەبیاتی سیاسی و رێگا چارەسەرەکانی سەردەمی شەری سارد،چیدیکە ناتوانن وەلامدەرەوەی ئەم هەلوومەرجە نوێیە بن. پێویستە سەردەمی پاشەکشە و خۆ ماتکردنی ناسیۆنالیزمی کورد بە مەبەستی مانەوە و خۆ پاراستن، کۆتایی بێ و بزووتنەوەی کورد بە ئاشکرا و بە بێ هیچ ترس و لەرزێکی سیاسی لە ستراتیژیی سیاسیی، نەتەوەیی خۆی واتە سەروەریی سیاسی و دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی بدوێ. وەدیهێنانی ئەو ئامانجە پێویستی بە گەلاڵە، پرۆژە و ئیرادەی لێبڕاوی نەتەوەیی هەیە.

رۆژهەڵاتی ناوەڕاست هەرێمێکی ژئۆستراتیژی و ژئۆئێکۆنومی جیهانە و بەو هۆیەوە بایەخێکی گرینگ و ژیاریی هەیە بۆ جیهان و دەوڵەتە زلهێزەکان. هاوکات ناوەندێکی گەرمی قەیرانی سیاسی و بارگرژی نێوان دەوڵەت و لایەنەکان و مەڵبەندی تێکچرژانی بەرژەوەندییە دژ بە یەکەکانە. توند و تیژی و شەڕ و دەستێوەردانی دەرەکیی شێوازی گۆڕانکارییەکان لەم هەرێمەدا بووە. تەرتیبات و ئارایشی سیاسیی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست هی شەڕی یەکەمی جهیانییە کە لە سەر بناخەی بەرژەوەندیی وڵاتانی رۆژاوایی بەتایبەت ئینگلیس و فەرانسە بەبێ لە بەرچاوگرتنی ویست و ئیرادە و بەرژەوەندی و مافەکانی نەتەوەی کورد رێکخراوە. ئەو وڵاتانە ژمارەیەک دەوڵەت – نەتەوەی توتالیتێریان دامەزراند کە دواتر بوونە دەوڵەتی مافیایی و کاری تاڵان و رادانی سامانی کوردیان بۆ مسۆگەر کردن. ئەمرۆ هاوکێشەکانی رۆژهەلاتی ناوەراست گۆڕانیان بەسەردا هاتووە. ئەگەر تا بڕانەوەی شەری سارد،گۆرانکاری تەنیا ویستی نەتەوە و گەلە بندەستەکانی هەرێمەکە بوو،ئەمرۆ ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی لە پێناو بەرژەوەندییەکانی خۆیان و لە ترسیی تێرۆر و لە نێوچوونی ئاسایشی ولاتەکانیان،دەستیان بە گۆڕانکاری لە رۆژهەلاتی ناوەراست کردووە. کورد بە گشتی و باشوری کوردستان بە تایبەتی بە بەشداری لەو گۆرانکاریانەدا و هاوپەیمانیی سیاسی لە گەل ئەمریکا قازانجی کردووە. پرسی تێکۆشان دژی تێرۆریزم ئەو پێوەندییە توند و تۆڵتر دەکا. بە بێ هەڵتەکاندنی ئەو تەرتیباتە سیاسییە کۆنەی رۆژهەلاتی ناوەراست و ئازادیی نەتەوەی کورد، هیچکام لەو وڵاتانەی کوردستانیان پێوەلکێنراوە هێمنی و ئاسایش بە خۆیانەوە نابینن، رێگای دیمۆکراسی و سەقامگیری لە رۆژهەلاتی ناوەراستدا ناکرێتەوە و هەموو جیهان باجی بارگرژی و ئالۆزییەکان دەدا. کێشەی کورد گرفتی گرووپێکی ئیتنیکی بچووک نییە کە بە زەبر و زەنگ بنەبڕ بکرێ؛ پرسی نەتەوەیەکی 40 میلیۆنییە کە بە بێ رەزامەندیی خۆی دابەشکراوە. ئازادیی کورد کلیلی دیموکراسی و سەقامگیریی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستە.

ئێران یەکێک لە دەوڵەتەکانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستە کە لە یەکگرێدانی بە زۆری چەند نەتەوە و سەرزەوی لێکجیاواز پێکهاتووە. بێجگە لە کورد 4 نەتەوەی دیکەش بە بێ مافی لە بندەستی ئەم دەوڵەتەدان. فارسەکان خاوەنی دەوڵەتی ئیرانن.

ئێرانی ئەمڕۆ وەک دەوڵەت، ئەو قەوارە سیاسیەیە کە رەزاخان پاش لادانی ئاخرین شای قاجار، پێکەوەی نا. رەزاخان بە لاسایی کردنەوەی نمونەی ئوروپایی" نەتەوە سازیی" وەک مستەفا کەماڵ ئەتاتورک ، بە پشت بەستن بە ئەرتەش و زەبر و زەنگی بێسنوور، کەوتە پەلاماردانی هەر دەسەڵات و دەیاردەیەکی نەتەوە نەفارسەکان و بەناوی " میللەتی ئێران" ەوە، تێکۆشا وڵاتێکی خاوەن یەک نەتەوە، یەک شوناس، یەک زمان و یەک کولتوور ساز بکا. رەزاخان لە ماوەی 20 ساڵ فەرمانڕەواییدا، شۆڤینیزمی فارسی کردە سیاسەتی رەسمی دەوڵەت، زمان و جل و بەرگ و نەریت و هەموو بۆنە نەتەوەییە نەفارسییەکانی دایە بەر هێرش، قەدەغەی کردن و هەموو دام و دەزگاکانی دەوڵەتی بۆ تواندنەوەی نەتەوەکانی دیکە لە بۆتەی نەتەوەی فارسدا، بەکارهێنا. حەمەڕەزاشای کوڕی هەر ئەو رێچکە و رێبازەی گرتەبەر و دەسەڵاتدارانی ئەمڕۆش بە سیستەمێکی توتالیتێرەوە، هەر پارێزەری ئەو قەوارەیە و شۆڤێنیزمی فارسن.

ئێرانی ئەمڕۆ چ وەک دەوڵەتێکی سادە و چ وەک سیستەمێکی سیاسی توتالیتێر، نە لە روانگەی کوردەوە شەرعییەتی هەیە، نە لەگەڵ سیستەمی جیهانی دەگونجێ . رێژیمی کۆماری ئیسلامی بە رێکخستنی تاقم و گروپە توندڕەو و تیرۆریستییەکان لە وڵاتانی موسوڵمان و عەرەبی و دژایەتی لەگەڵ پڕۆسەی ئاشتی نێوان فەلەستین و ئیسرائیل و دەستێوەردان لە کاروباری عێراق و بە حەولدان بۆ بەرهەمهێنانی چەکی ئەتۆمی، ئاشتی جیهانیی لە مەترسیی هاویشتووە و بووەتە لەمپەرێکی سەرەکیی لە رێی تەبایی و ئاشتی و سەقامگیریی لە ناوچەکەدا.

رۆژهەڵاتی کوردستان، پارچەیەکی کوردستانە کە لە پاش شەڕی چاڵدێرانەوە بە پێی "رێککەوتننامەی زەهاو" خرایە سەر ئیران. سنووری جوغرافیی لە رێژگەی ئاوی گوندی "پەهناوەر"ەوە کە دەڕژێتە ئاراسەوە دەسپێدەکا، لەگەڵ ئاراسدا بە تەنیشت چیای ئاراراتەوە بەرەو خوار درێژ دەبێتەوە تا باشوری دەریاچەی ورمێ، لە وێڕا بەرەو خوارتر دەکشێ و مەڵبەندەکانی موکریان و ئەردەڵان دەبڕێ و هێندێک لە ناوچەکانی پارێزگای هەمەدان دەگرێتەوە و بەرەو کرماشان و ئیلام دەڕوا و دەگاتە هەرێمەکانی لوڕ و بەختیاری و تا سەر کەنداو درێژ دەبێتەوە. بە وتەیەکیتر رۆژهەڵاتی کوردستان بە پێی مێژوو و جوغرافیا بە شێوەیەکی گشتی بریتیە لە هەموو ئوستانەکانی ئێستای رۆژاوای ئێران بێجگە لە خووزستان. هەروەها لە پارێزگاکانی خوراسانی باکووری و خوراسانی رەزەویی هەرێمگەلێک هەن کە کوردیان لێ نیشتەجێیە و کوردستانێکی پچووکیان لێکەوتووەتەوە . لەوانە ئیسفەراین، بجنوورد، شیروان، قووچان، دەرگەز، چناران، باجگیران. فاکتەرە مێژوویی، جوغرافی و کولتوورییەکان و ویست و ئیرادەی دانیشتوان، پێوەرەکانی دیاریکردنی سنووری نەتەوەیی کوردستانن. ئەو مەڵبەند و شوێنانەی تووشی ئاسمیلاسیۆن هاتوون و باری دیمۆگرافییان شێوێندراون، فاکتەرە مێژوویی و جوغرافییەکان یەکلاکەرەوەی بڕیاری دیاریکردنی سنووری نەتەوەییانە.

رۆژهەڵاتی کوردستان تا ناوەڕاستی سەدەی 19 بە کردەوە ملی بە بندەستی نەداوە و لە رێگەی میرنشینەکانی لوڕ و ئەردەڵان و موکریان و برادۆستەوە، سەربەخۆیی خۆی پاراستووە. بەڵام سەربەخۆییەکەی پاش رووخانی میرنشینەکان لە دەسداوە و تەوقی کۆیلەتی و بندەستی دەوڵەتی فارسی کەوتووەتە مل. بنەماڵەی پەهلەوی، بۆ تواندنەوە و ئاسمیلەکردنی کورد، بێجگە لە قەدەغەکردنی جل و بەرگ و زمانی کوردی و پەلامار و سەرکوتی شۆڕش و راپەڕینەکانی کورد، نیشتمانەکەیان کەرت کەرت کرد و بە سەر چەند پارێزگادا، دابەشیانکرد.

نەتەوەی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان ، لە دابەش و داگیرکرانی نیشتمانەکەیەوە تا ئێستا لە قۆناغی جیاجیا بە شێوازی جۆراوجۆر بۆ رادانی داگیرکەر لە نیشتمان و بە دەستەوە گرتنی چارەنووسی سیاسی خەباتی کردووە.

قۆناخی تازەی ئەو خەباتە، لە روخانی رێژیمی پەهلەوی و هاتنە سەرکاری کۆماری ئیسلامییەوە دەستی پێکردووە کە تا ئەمڕۆ بە شێوەی جەماوەریی، پێشمەرگەیی، مەدەنی و تێکەڵاو درێژەی هەیە.
خەباتی نەتەوەی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان خەباتێکی رزگاریخوازانەیە و بەشێکە لە تێکۆشانی گشتیی نەتەوەی کورد بۆ راماڵینی داگیرکەران و ئازادیی و سەربەخۆیی و یەکگرتنەوەی خاک و نەتەوە.
کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان هەروەک چۆن بەشەکانی دیکەی نەتەوەی کورد لە ژیان لەگەڵ نەتەوەکانی تورک و عەرەب لە چوارچێوەی یەک دەوڵەتدا، ئەزموونی تفت و تاڵیان هەیە؛ لە ژیان لەگەڵ نەتەوەی فارس لە چوارچێوەی دەوڵەتێکدا، ئەزموونی کارەساتبار و پڕ تراژیدیای هەیە. بۆیە ئەستەمە بەورابردووەوە، پێکەوە ژیان لە ناو یەک دەوڵەتدا سەرکەوتوو بێ. ژیانی بە ئاشتی و دوور لە توند و تیژیی تەنیا بە دابینکرانی مافی سیاسیی نەتەوەیی یەکسان دەلوێ.
پارتی ئازادیی کوردستان کە تا کۆنگرەی یەکەمی بە ناوی "یەکێتی شۆرشگێرانی کوردستان"ەوە لە خەباتدا بووە، دابەش و داگیرکردنی کوردستان بە ناڕەوا دەزانێ؛ بۆ هەڵتەکاندنی ئەو تەرتیباتە سیاسییەی بە سەر کورددا سەپێنراوە و دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی، لە ساڵی 1991ەوە پێیناوەتە مەیدانی خەباتی رزگاریی نەتەوەییەوە و پێشەنگی بزاڤی ناسیۆنالیزمی ئازادیخوازی کوردییە لە رۆژهەڵاتی کوردستان.

***

پارتی ئازادیی کوردستان
پرێنسیپ ، ئامانج و سیاسەتەکانی

پارتی ئازادیی کوردستان، کە لە ساڵی 2691 ک(1991ز) تا کۆنگرەی یەکەمی بە ناوی یەکێتی شۆرشگێڕانی کوردستانەوە لە خەبات دابووە، درێژەدەری تێکۆشانی رابردووی نەتەوەکەمانە بۆ ئازادیی و سەربەخۆیی کوردستان و خۆی بە میراتگری رۆحیی و هەڵگری پەیامی رێبەرانی شەهیدی نەتەوەکەمان دەزانێ. سنووری تێکۆشانی رۆژهەڵاتی کوردستانە. PAK تێدەکۆشێ ببێتە مەکۆی تێکۆشەرانی نەتەوەیی و رێکخەری هەموو چین و توێژەکانی کوردستان بۆ رزگاری لە کۆلۆنیالیزم و دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی.

پارتی ئازادیی کوردستان خۆی بە پارێزەری مافی هەموو کوردێک لە هەر کوێیەک دەزانێ و لەم روانگەیەوە هیچ تایبەتمەندییەکی ئابووری، سیاسی، کۆمەڵایەتی، زاراوەیی، ئایینی و مەزهەبی، لە نێو کۆمەڵگای کوردییدا، نابێ ببێتە هۆی لێکدابڕانی هیچ تاک و کۆمەڵێکی کوردی لە بنەماڵەی مەزنی کورد. ئەو کوردانەی لە ئاکامی سیاسەتی داگیرکەرانەوە بەرەو ناوچەکانی دەرەوەی خاکی کوردستان وەک رۆژهەڵاتی پارێزگای خۆراسان و هێندێک شوێنی دیکەراگوێزراون، بەشێکی جیانەبووەوە لە نەتەوەی کوردن.

پارتی ئازادیی کوردستان دابەش و داگیرکردنی کوردستان بە ناڕەوا دەزانێ ، دان بە هیچ رێککەوتننامەیەکدا کە کورد و کوردستانی پێ دابەش و داگیرکرا بێ نانێ و بۆ هەڵوەشاندنەوە، یان لە کارخستنی فەرمی یان عەمەلیی هەموو ئەو رێککەوتننامانەی لە شەڕی چاڵدێرانەوە تا شەڕی یەکەمی جیهانی و دواتر بۆ دابەشکردن ولە ناوبردنی کوردو کوردستان بەستراون، بە شێوەی سیاسی و قانوونی لە هەموو ئاستەکاندا،تێدەکۆشێ. دابەش و داگیرکردنی کوردستان بە بڕیار و ئیرادەی کورد نەبووە و بە زەبر و زەنگ بە سەریدا سەپێنراوە. داسەپاندنی ئەو ناڕەواییە لە

رابردوودا و درێژە کێشانی تا ئێستا، رەوایی و قانوونی بوونی پێنابەخشێ. نەوەی نوێی کورد تەنیا لە سەر ئیرادەی ئەمڕۆی رادەوەستێ و چارەنووسی خۆی بۆ چۆن ژیان و هەڵبژاردنی سیستەمی حقوقی سیاسیی و جۆری پێوەندیی لەگەڵ نەتەوەکانی دراوسێی، خۆی دیاریی دەکا.

پارتی ئازادیی کوردستان، رێکەوتننامەی سیڤێر، دەسەڵاتداریی چەند ساڵەی سمکۆ، حوکمڕانی شێخ مەحمود، کۆماری کوردستان و خەباتی مۆدێڕن و هاوچەرخی کورد و حکومەتی باشوری کوردستان بە "ئورگانەکانی بەرجەستەکردنی کەسایەتی یاسایی نێونەتەوەیی" کورد و ناسنامەی نەتەوەیی و مافی رەوای بۆ گەیشن بە دەسەڵاتی سیاسیی نەتەوەیی دادەنێ و خەباتی بۆ دەکا.

پارتی ئازادیی کوردستان راماڵینی سەر لەبەری هێز و دامودەزگای دەوڵەتی داگیرکەری ئێران لە کوردستان و وەدیهێنانی سەرەوەریی نەتەوەیی و راگەیاندنی کۆماری کوردستان و داگرتنی ئالای داگیرکەر و هەڵکردنی ئالای کوردستان لە هەموو خاکی رۆژهەلاتی کوردستان بە ئەرکی سەرەکی و لە پێشی خۆی دادەنێ. خاشەبڕکردن و سڕینەوەی هەموو شوێنەوار و ئاسەوارەکانی شێواندنی ناسنامە و کولتور و کەسایەتی تاکی کورد، لە ئەرکە بە پەلەکانی کۆماری کوردستانە. هەر رێگایەکی دیکەی وەک سیستەمی فیدرالی بۆ چارەسەرکردنی پرسی کورد، تەنیا دەتوانێ کاتی، بۆ قۆناخێک و لە بەر پارسەنگی هێز رەچاو بکرێ. PAK لە حاڵی حازردا پێکهێنانی "دەوڵەتی رۆژهەلاتی کوردستان لە دەرەوەی وڵات" وەک جێگرەوەی حاکمییەتی دەوڵەتی داگیرکەری ئێران لە کوردستان، بە پێویستییەکی سیاسی و پرۆژەیەکی نەتەوەیی دادەنێ.

پارتی ئازادیی کوردستان بۆ راماڵینی داگیرکەران و رزگارکردنی کوردستان و دامەزراندن و پاراستنی کۆماری کوردستان، کەڵک وەرگرتن لە هەر کەرەسە و تێکنیکێکی ئەم سەردەمە بۆ بەچۆکداهێنانی دوژمنانی کورد و بەرگریی لە کوردستان بە مەرجێ بەدەر لە تێرۆر و رەشەکوژی بێ، بەڕەوا دادەنێ؛ لە هەموو شێوەکانی خەبات و یەک لەوان خەباتی چەکدارانە و جەنگی ئازادیبەخشی وڵات و بە دەوڵەتبوونی کورد، کەڵک وەردەگرێ.

پێشمەرگە هێزی رادانی داگیرکەر، بەرگریی لە نیشتمان و پاراستنی کۆماری کوردستانە. پارتی ئازادیی کوردستان بۆ یەکخستنی هێزی پێشمەرگەی کوردستان لە بەر فەرمانی فەرماندەییەکدا، تێدەکۆشێ و لە بارودۆخی لەباردا بۆ گەشەپێدانی بە ئەرتەشێکی مۆدێرن و رێکووپێک، حەول دەدا.

پارتی ئازادیی کوردستان دژی لەتکردنی نەتەوەی کورد بە چین و توێژ و رەگەزی دوژمن بە یەکترن. PAK بۆسڕینەوەی هەموو جۆرەکانی چەوسانەوەی مرۆڤ، هەڵگرتنی هەڵاواردنی رەگەزیی، دابینکردنی یەکسانی نێوان ژن و پیاو، تەبایی و ئاشتی، یەکێتی و دادگەریی و مرۆڤ سالاریی لە کوردستان تێدەکۆشێ. PAK شەڕی براکوژی لە نێوان رۆڵەکانی نەتەوەدا بە حرام دەزانێ و بۆ پێکهێنانی بەرەیەکی یەکگرتووی کوردستانی تێدەکۆشێ. بەرەی کوردستانی پێشمەرجێکی گرینگی کەڵکوەرگرتن لە دەرفەتەکان و سەرکەوتنی خەباتی رزگاریخوازیی کوردستانە.

پارتی ئازادیی کوردستان، بە چاوێکی ئازاد و بێلایەنانە دەڕوانێتە بنەما ئابوورییەکانی کۆمەڵگە، دژی پێکهێنانی کارتێل و تراست و پاوان و قۆرخکردنە، لە سەر دادپەروەریی کۆمەڵایەتی پێدادەگرێ و کەڵک وەرگرتنی دروست لە کانگاکان و سامانی ژێرزەویی کوردستان و دانانی ژێرخانی ئابووریی و پیشەسازیی و پڕۆژەی بەرهەمهێن و میکانیزەکردنی کشتوکاڵ و ئاژەڵداری و دابەشکردنی دادپەروەرانەی سەروەتی نەتەوەیی و پەیڕەوکردنی سیستەمێکی ماڵیاتیی گونجاو، بەرێگاکانی بەرقەراریی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و خاشەبڕکردنی هەژاری و نەداری ودابینکردنی ژیانێکی ئاسوودە بۆ هاووڵاتیانی کوردستان دەزانێ . PAK لە سەر ئەو باوەڕەیە کە

دەبێ ئابووری کوردستان لە سەر بنەمای دادگەریی کۆمەڵایەتی و تایبەتمەندیی ناوچەیی بێ. سیستەمی کۆکردنەوەی ئابووریی لە ناوەند رەت دەکاتەوەو لاگیریی لە سیستەمێکی ئابووری دەکا کەلە سەر تایبەتمەندیی ناوچەکان و بەپێی کەرەسەی خاوێ کە لە کانگاکاندا هەیە، کارخانە و بنکە پیشەییەکان دابمەزرێ. سیستەمی ئابووری کوردستان دەبێ لە خزمەت پاراستنی بەرژەوەندیی کورددا بێ. لەلایەکەوە بەشێک بێ لە سیستەمی جیهانی کە نەزمی نوێ دابەشی دەکا و لە لایەکی دیکەوە تایبەتمەندی خۆشی هەبێ بۆ گەشەکردن لەو بوارانەدا کە لە ناوچەکەدا رکەبەریی لەگەڵ ناکرێ.

کۆماری کوردستان بەرپرسی دابینکردنی بژێوی هەر دانیشتوویەکی کوردستانە کە لە هەلومەرجی بێکاری، بێداهاتی یان کەمئەندامی و پەککەوتەییدا بێ. هەموو کەس دەبێ لە بیمەی دەرمانی و بیمەی پیری و پەککەوتەیی و کەمئەندامی کەڵک وەربگرێ. هیچ کەس نابێ لە برسان بمرێ و بێئەنوا و شوێنی حەسانەوە بێ. هەبوونی کان و سەرچاوە سروشتییەکانی کوردستان و داهاتی نەفت و سیستەمێکیماڵیاتیی گونجاو، ئەو دەرەتانە بۆ کۆماری کوردستان پێکدێنێ کە بودجەی تایبەتی بۆ هەژاران و بێدەرامەتان تەرخان بکا. دابینکردنی لانی کەمی بژێوی ژیان بۆ نەداران دەبێتە هۆی جێگیر بوون و مانەوەی خەڵک لە گوندەکان و پێش بە رەوی بە کۆمەڵی خەڵک و گوشارهێنان بۆ شارەکان و زیاد بوونی فەساد و گەندەڵکاری لە کۆمەڵگەدا دەگرێ.

پارتی ئازادیی کوردستان لە کۆماری کوردستاندا لە رێگای دامەزراندنی سیستەمی پارلمانی، پلۆرالیستی، فرەحیزبی، حکومەتی قانوون و قانوونی بنەڕەتی نووسراو، جیاکردنەوەی دەسەڵاتەکان لە یەکتر و سیستەمی قەزایی سەربەخۆ، بۆ دیمۆکراتیزەکردنی دەوڵەت و دەسەڵاتی سیاسی تێدەکۆشێ. هەروەها لە رێی بەهێزکردنی گیانی هاوکاری و تەساموح و لێبوردن لە نێوان چین وتوێژە کۆمەڵایەتییەکان، پێڕەوانی ئایین و مەزهەبە جۆراوجۆرەکان، ژن و پیاو، گوندنشین و شارستانی، لاو و بەساڵاچوو، ساخ و پەککەوتە، خاوەن مۆڵک و کرێچی، قوتابی و مامۆستا، شاگرد و وەستاکار، هەروەها بە پاڵپشتیکردنی NJO کان و رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بۆ دیمۆکراتیزەکردنی کۆمەڵگە و پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکان تێدەکۆشێ.

پارتی ئازادیی کوردستان، بە خەبات بۆ دابین و دەستەبەرکردنی مافەکانی مرۆڤ (دەسنیشانکراو لە راگەیەندراوی جیهانیی مافەکانی مرۆڤدا) مافی هاووڵاتی بوون و مافی دەنگدانی ئازاد، نهێنی و گشتی و ئازادییەکانی: دین و مەزەب، خاوەنداریێتی، ئەندێشە و باوەڕ دەربڕین، پێکهێنانی کۆڕ و کۆمەڵ و ئەنجومەنی پیشەیی و سیاسی، پێوەندیی و تێکەڵاویی، سەفەر و نیشتەجێ بوون و ئازادی چاپەمەنیی، بۆ چەسپاندنی سەروەریی و دەسەڵاتداریێتی خەڵک تێدەکۆشێ.

پارتی ئازادیی کوردستان رێز لە ئایینە ئاسمانییەکان دەگرێ. دەستەبەرکردنی ئازادی و دابینکردنی ئەمنییەت بۆ پەیرەوانیان لە بەجێهێنانی رێورەسمەکانیان و پاراستنیان لە بەکارهێنانی ئامرازیی دەستە و تاقمەکان و رێگەنەدان بە دەستێوەردانی دامودەزگاکانی دەوڵەت و ئایین لە کار و باری تایبەتی یەکتر، بە ئەرکی حکومەتی کوردستان دەزانێ.PAK تێدەکۆشێ ناسیۆنالیزمی کورد ببێتە ئاڵقەی قایمی یەکێتی گشت رۆڵەکانی نەتەوە بە هەموو ئایین و دین مەزەب و تەریقەتێکەوە.

پارتی ئازادیی کوردستان تاک بە بنەما و خێزان بە شیرازەی کۆمەڵگە دەزانێ و مەرجی گەشە و پێشکەوتنی کۆمەڵ لە گەشەی تاک و خێزانی ساخ و سڵامەتدا دەبینێ. بۆیە بۆ پاراستنی ماف و ئازادییەکانی تاک، دەرفەت دان بە پشکووتنی بەهرەکانی و رێکردنەوە بۆ داهێنانەکانی لە هەموو بوارەکاندا و مافی پێکەوەنانی خێزان وئاسانکاری بۆی و دابینکردنی پێداویستیەکانی گەشە و سڵامەتییان، خەبات دەکا.

لە کۆماری کوردستاندا مافی خوێندن هەمووانییە، هەموو کەس لە هەر پلەیەک و لە هەر تەمەنێکدا دەبێ بخوێنێ. پەروەردەکردنی مرۆڤی کورد و پاراستنی سلامەتی لەش و فیکری هەموو دانیشتوانی کوردستان لە ریزی پێشەوەی ئەرکە گرینگەکانی کۆماری کوردستانە. خوێندن و وەرزش و راهێنان لە هەموو بوارەکانی سەرەتایی و مام ناوەندی و زانستگەدا بەلەبەرچاوگرتنی ویست و هۆگریی خوێندکار و بەرنامەی ئابووری و کۆمەلایەتی و سیاسی کۆمەلگای کوردستان و بە کەلکوەرگرتن لە تێکنۆلۆژی سەردەم رێکدەخرێ. پەروەردەکردنی منال بە شێوەیەکی باش و سەردەمیانە و قەدەخەکردنی کار پێی، لە پرۆگرامەکانی حکومەتی کوردستانە.

زمانی کوردی زمانی رەسمی دەولەتی کوردستانە. زمان ئەلەمێنتێکی گرینگی شوناسی نەتەوییە و بژارکردن و گەشە پێدانی تا ئاستی دروستبوونی زمانێکی ستاندارد و یەکگرتوو بابەتێکی ژیاری و گرینگە. پاراستنی زمانی کوردی لە تێکدان و شێواندن، ئەرکی حکومەتی کوردستانە. پەرەپێدانی فەرهەنگ و رۆشنبیری نەتەوەیی لە رێی رمێندان بە هونەرەکانی شانۆ و سینەما، موسیقی و گۆرانی و هەلپەرکێ، خۆشنووسی و پەیکەرتاشی و شێوەکاری، ئەو پرسە فەرهەنگی و کولتووریانەن کە پارتی ئازادیی کوردستان بایەخیان پێدەدا و لە ریزی ئەرکە گرینگەکانی کۆماری کوردستانیان دادەنێ.

پارتی ئازادیی کوردستان لە کۆماری کوردستاندا لەسەر دەستەبەرکردنی یەکسانی و دابینکردن و چەسپاندنی ماف و ئازادییەکانی هەموو دانیشتوان و نەتەوە نەکوردەکان و کەمایەتییە ئایینی و مەزهەبیەکانی کوردستان پێدادەگرێ و بۆ پتەوکردنی پێوەندیی هاونیشتمانی لە نێوان کورد و ئەواندا تێدەکۆشێ. شار و گوندەکانی کوردستان کە خەلکی نەکوردیشی تێدا نیشتەجێن، بە شێوەی کانتونەکانی سویس، بەرێوە بردنیان لە سەر بناخەی دیاریکردنی رێژەی زۆرایەتی نفوس دەبێ.

پارتی ئازادیی کوردستان پاراستنی خاک و ژینگە و پاراستن و راگرتن و پەرە پێدانی دارستان و لێرەوارەکان و سامان و سەرچاوە ئاوی و ژێرزەوییەکان کە سامانی نەتەوەیین و دروستکردنی نیشتمانێکی سەوز و پەروەردە و پەرەپێدانی رۆشنبیریی ژینگە پارێزیی و پاراستنی شوێنەوارەکان و ئاسارە کۆن و مێژووییەکانی کورد و حەولدان بۆ گەراندنەوەی بەشە دزراوەکانی بە ئەرکی خۆی و حکومەتی کوردستان و هەموو تاکێکی کورد دەزانێ.

پاراستنی پاقژی و بنەبرکردنی نەخۆشییە مەترسیدارەکان و قەلاچۆکردنی مادەسرکەرەکان و ئاشناکردنی رۆلەکانی کورد لەگەل پێشکەوتنەکانی زانست بۆ سلامەتی و ژیانیکی پاقژ، کۆنترۆلی خۆراک و پاراستنی مرۆڤ لە بەکارهێنانی هۆرمۆنی قەلەوکردنی حەیوان و پەلەوەر و داوودەرمانی کیمیاویی لە نێوبردنی پەتای گیاو دەغل و دان و کونترۆلی رێژەی نفوس بەپێی بەرنامەیەکی زانستی و بەلەبەر چاوگرتنی بەرژەوەندیی نەتەوەیی، ئەرکی حکومەتی کوردستانە.

لە روانگەی پارتی ئازادیی کوردستانەوە، پرسی نەتەوەیی کورد، پرسێکی نێودەولەتییە. هەر بۆیە فاکتەری نێودەولەتی کاریگەرترین شوێنەواری لە سەر چارەنووسی کوردستان هەیە. لەم رووەوە پارتی ئازادیی کوردستان پێوەندییەکانی دەرەوەی بە لە بەرچاوگرتنی ئەم راستییە و بە پێی بەرژەوەندیی نەتەوەیی رێکدەخا .PAK لەم قۆناخەدا، بۆ کەلک وەرگرتن لە پرێنسیپی" دەستێوەردانی مرۆڤی" و دانانی هەموو خاکی رۆژهەلاتی کوردستان بە"هەرێمی دژەفرین"، تێدەکۆشێ. بەکارهێنانی پرێنسیپی دەستێوەردانی مرۆڤی و دانانی هەرێمی دژە فرین، لە سالی 1991ەوە ژمارەیەک نەتەوە، یەک لەوان کوردی لە باشوری کوردستان لە دەسدرێژیی و بەردەوامیی کوشتار و قرکردن پاراست و دەرفەتی سیاسی لە باری بۆ کردەوە.

پارتی ئازادیی کوردستان، بۆ پێکهێنانی نوینەرایەتییەکی کوردستانی هەموو پارچەکانی کوردستان بۆ دەربڕینی دەنگ و ئیرادەی یەکگرتووی کورد لەئاستی نێونەتەوییدا تێدەکۆشێ. نوێنەرایەتییەکی ئەوتۆ دەتوانێ داوای ئەندامەتی لە رێکخراوە نێونەتەوەییەکان و یەک لەوان ئەندامەتی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بکا. نوێنەرایەتیەکی ئەوتۆ پێکهاتە و سترۆکتۆری سەربەخۆ لە کار و باری حیزبایەتی دەوێ. هاوکات بۆ پێکهێنانی کۆنگرەیەکی نەتەوەیی و نیشتمانی هەموو پارچەکانی کوردستان بۆ یەکخستنی گوتاری نەتەوەیی ونیشتمانی و رێکخستنی پێوەندی و دیاریکردنی ئەرک ومافەکانی نێوان بزاڤی پارچەکانی کوردستان تێدەکۆشێ.

پارتی ئازادیی کوردستان لە خەباتی نەتەوە بندەستەکانی ئێران بۆ دیاریکردنی مافی چارەنووس و دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی خۆیان پشتیوانی دەکا، لە قۆناخی ئێستادا بۆ بە هێزکردنی هاوکاری و لە داهاتوودا بۆ رەچاوکردنی بنەماکانی دراوسێتیی باش لەسەر بنەمای رێزی بەرانبەر، دەستێوەرنەدان لە کاروباری یەکتر و بەرژەوەندیی هاوبەش تێدەکۆشێ.

پارتی ئازادیی کوردستان زانیاری و دیکۆمێنتەکانی تاوانەکانی کوردقڕان و ژینۆسایدی کورد و تاڵانی سامان و داراییەکانی کۆدەکاتەوە، رێکیان دەخا و لە کات و هەلی لەباردا بۆ پێکهێنانی دادگایەکی نێودەوڵەتی کە بۆ بژاردن و قەرەبووکردنەوی خەسارەتە گیانی و مادیی و مەعنەوییەکان، بەرپرسایەتی بخاتە ئەستۆی دەوڵەتی ئێران و بەرعۆدەی بناسێ، تێدەکۆشێ.

****